

Fallet Oppenheimer

För några månader sedan avstängdes den berömda atomfysikern Robert Oppenheimer från tjänstgöring enligt beslut av presidenten. Det gällde att pröva hans lojalitet och om hans kvarstannande i unionens tjänst var en fara för säkerheten. För några dagar sedan kom ett utlåtande av en särskild lojalitetsnämnd. Nämndens tre medlemmar var eniga i en oreserverad lojalitetsförklaring; två av dem ansåg emellertid att Oppenheimer måste betraktas som en "säkerhetsrisk" och ansåg alltså att han inte borde återinsättas i arbetet. Ärendet går nu till kommissionen för atomenergi, som skall fälla det slutliga avgörandet.

Det finns starka skäl att diskutera det fällda provisoriska utslaget, också att kritisera det, men angeläget är att betona att här inte något oreserverat fördomande — som då det gäller McCarthys aktioner — gärna är möjligt. Nämnden består av högt aktade personer: ordföranden Gordon Gray, rektor vid Nord-Carolinas ansedda statsuniversitet, Thomas Morgan, förutvarande företagschef, och Ward Evans, professor i kemi vid det välkända katolska Loyolauniversitetet i New Orleans; den sistnämnde har velat helt fria Oppenheimer. Utredningen har varit fullständig och korrekt genomförd; Oppenheimer har biståtts av en rad advokater och har fått förhöra alla vittnen. Nämndens betänkande, ur vilket först nu viktigare delar blivit tillgängliga, innehåller principförklaringar i lojalitets- och säkerhetsfrågan som visar medvetenhet om uppgiftens svårigheter och om faran i hela systemet med dylika undersökningar. Det talas om nödvändigheten att undanröja den "kombination av fruktan, fördom och godtyckligt bedömande" som skadat personer och grupper; det är en direkt häntydan på McCarthyismen. Men samtidigt reagerar nämnden mot föreställningen att "därför att det finns hysteri och förföljelse... är säkerhetsundersökningar alltid orättfärdiga och att nationell sundhet och balans kan främjas endast genom utslag till

Dr Robert Oppenheimer

förmån för den individ som undersöks". En rad tidningar — såsom New York Times och New York Herald Tribune — som med den största energi fördömer McCarthy och hans anhang, lovordar kommissionens grundlighet och strävan till objektivitet.

Att en person förklaras vara lojal, men ändå utgöra en "säkerhetsrisk" kan synas underligt, men står i full överensstämmelse med lagen och, kan det tilläggas, även med logiken. I förra året antagna skärpta bestämmelser fastslås att en persons kvarstannande i tjänst skall anses innebära risker för säkerheten under vissa angivna förhållanden; bland annat om han tillhör en totalitär organisation, om han är nära vän med spioner eller förrädare, om han kan väntas bli föremål för påverkan eller påtryckning som kan förmå honom att handla mot den nationella säkerheten, om hans uppträdande och uttalanden tyder på opålitlighet. Dessa bestämmelser är ytterligt vaga och kan lätt begagnas på ett orättfärdigt sätt. Detta antyder också nämndens majoritet, då den säger sig ha varit tvungen att besluta enligt givna föreskrifter och att i fall av tvekan låta säkerhetsintresset fälla utslaget. Ostridigt är väl att i vissa fall en lojal person kan vara en "säkerhetsrisk", dvs. kan anses stå i en sådan position att hans tjänstgöring inom ett särskilt viktigt område kan vara riskabel (exempelvis en person med nära släktingar i Ryssland eller som är känd för fylleri och lömsmyntighet).

Vad är det då man haft att invända mot Oppenheimer?

Han har tidigare, vilket förut var klarlagt och erkänt, haft sympatier för kommunismen och tillhört en rad kommunistiska täckorganisationer; detta synes nu inte läggas honom till last. Klandervärt anses däremot vara att han — efter att ha tagit avstånd från kommunismen och förklarat kommunisterna olämpliga inom atomforskningen — anställt kommunister eller kommunist sympatisörer som medhjälpare; även under den senaste tiden har han haft nära vänskapsförhållanden bland kommunister. Huruvida någon betydelse tillägges de fakta att Oppenheimer är gift med en förutvarande kommunist och haft en förbindelse med en annan kommunist går inte att bedöma av de aktstycken som är tillgängliga. Vidare har Oppenheimer tidigare givit falska uppgifter om sina relationer med kommunister; han har erkänt detta och över huvud erkänt det mesta som han i betänkandet beskylls för. Underligare är den anklagelse som byggs på att Oppenheimer till en början varit mot tillverkning av vätebomber; det betonas nämligen att han var med om detta arbete sedan presidenten givit order därom, men nämndmajoriteten hävdar att hans ursprungligen avvissande hållning kunnat påverka andra forskare och därigenom minska effektiviteten i arbetet. Meningarna synes vara att Oppenheimers självständiga åsikter även i

framtiden kan medföra säkerhetsrisker. Med all rätt har detta moment i utlåtandet särskilt kritiserats; här ligger en indirekt uppmaning inte bara till kadaverlydnad, utan till att över huvud hålla inne med åsikter i samband med arbetet.

Den medlem av nämnden som opponerar sig mot beslutet instämmer i huvudsak i majoritetens faktiska redogörelse. Han framhåller särskilt att Oppenheimer "godkändes" vid en liknande undersökning år 1947 och att han nu borde anses mindre riskabel än då. Häremot har inväntats att säkerhetsbestämmelserna skärptes förra året.

I den allmänna debatten, och främst bland vetenskapsmännen, har protester rests mot nämndens beslut. På en del håll kritiserar man främst nämnden, på andra håll däremot de regler den måst följa. Det är den sistnämnda kritiken som synes mest hållbar. Nämnden har, efter allt att döma, ansett inte bara att Oppenheimer är lojal, utan också att han i realiteten är klar från säkerhetssynpunkt, men de på en gång hårda och vaga bestämmelserna har i de två majoritetsmedlemmarnas ögon gjort utslaget ofrånkomligt. Det finns goda skäl att vänta sig att kommissionen för atomenergi — eller i sista hand presidenten — faller ett annat utslag. Något skäl att reagera som i fråga om McCarthy finns i varje fall inte.